

Gáspár Simon Antal és a bukovinai székelyek utolsó földönfutása

Száz esztendeje született Gáspár Simon Antal és ötven esztendeje, hogy véget ért a bukovinai székelyek utolsó nagy menekülése, Bácskából való szétszóratusuk és völgyégi letelepedésük.

A bukovinai Gáspár Simon Antal kiemelkedő képességű népi előadó volt. Rendkívüli emlékezete érdeklődéssel és tudásvágygal párosult, s ehhez járult az a felelősségérzet, amely a Népművészet Mestere kitüntetettjeként töltötte el. Kötelességének tartotta, hogy mindent elmondjon, elénekeljen, hátrahagyjon az utódoknak, amit élete során megtanult. Tudásának alaprétege, s egyben legértékesebb, legrégiesebb része az a dal-, ének-, hiedelem és szokásanyag, amelyet szülőfalujában, a bukovinai Istensegítsen szívott magába. Ezek között megtaláljuk jó néhány változatát a Kodály 1914-es bukovinai gyűjtőútján feljegyzett, s azóta már közismertté vált keserveseknek, históriás énekeknek, táncdaloknak.

Különösen figyelemreméltó virrasztó ének és betlehemes anyaga. Istensegítsen mindkét szokásnak az az archaikusabb formája élt, mely szerint a résztvevők csak férfiak illetve fiúk lehetnek. A halott melletti virrasztáskor kézzel írott – nagyobb részét a Csíksomlyón kiadott Kájoni János-féle énekeskönyvből másolt – un. halottas könyvekből énekeltek. Anti bácsi gyönyörű kézírásával kétszer is leírta halottas könyvét, s élete végéig használta. A betlehemes játékban pedig gyermek- és ifjú korában minden szerepet eljátszott – s ezért is tudta a későbbi gyűjtések során a teljes játékot elmondani, elénekelni.

Fiatal legényke korában szabóinasnak került Debrecenbe. Apja betegsége miatt hazakényszerült, s ettől fogva a katonáskodásig minden évből több hónapot töltött mezőgazdasági bérmunkán, moldvai bojárok birtokain. Végigharcolta az I. világháborút, elkerült Olaszországba, Galíciába, Oroszországba, Szerbiába. 1941-ben ő is Bácskába települt a teljes bukovinai székely közösséggel együtt, majd néhány év múlva, 1944-ben nagy családjával végigjárta a Bácskából menekülők kálváriáját. Végül Nagyvejkén (Tolna m.) telepedett le, s innen költözött később a Csepel-szigeti Halásztelekre.

Az első gyűjtő, aki Gáspár S. Antal rendkívüli tudását „fölfedezte” Domokos Pál Péter volt. Ő 1949-1950-ben Baranya megyében, Szárászpuzstán élt az áttelepült moldvai csángó magyarok között. Itt kerültek egymással kapcsolatba, Domokos Pál Péter itt kezdett gyűjteni tőle, és már 1950-ben Budapestre hozta, ahol más bukovinai és moldvai énekesekkel Gáspár S. Antal is lemezre énekelte dalai egy részét. Ettől kezdve, egészen 1978-ig, haláláig néprajzi, népzenei gyűjtők légiója járt Anti bácsinál, így dalainak többsége különböző időpontokban többször is szalagra, lemezre került.

Hagyatékának további érdekes, értékes része az a nagyszámú kéziratos füzet, amelyet önkéntes néprajzi-gyűjtő pályázatra írt és küldött el – ezek főként önéletrajzi feljegyzések, szokásleírások. Forrai Ibolya gondozta azt a szép kiállítású facsimile kötetet, amely *Az én szülőföldem, a bukovinai Istensegíts* címmel 1986-ban jelent meg az Akadémiai Kiadónál, és egy ilyen kéziratos füzetet tesz közzé.

A következőkben a *Harminc éves évforduló. 1941-1971. A Bukovinai magyarok hazatérése* című kéziratra az a részét közöljük, mely Bácskából való menekülésüket beszéli el.

Domokos Mária